

Криза која потреса америчко финансијско тржиште је без преседана, бар у последња пола века. Процена је да би укупни губици финансијског сектора САД могли бити већи од хиљаду милијарди долара.

Америчка централна банка (FED) данас спроводи политику која је прекорачила оквире владајуће монетарне доктрине. FED штампа новац, обара каматне стопе и сатире долар, не хајући превише ни за инфлацију, ни за глобалне последице овакве политике. Није јасно да ли се на овај начин криза сузбија или подстиче, да ли FED реагује снажно и правовремено, или само хистерично прикрива сопствену немоћ. Тешко је докучити да ли се монетарна правила крше у име општег добра како би се избегла рецесија или то чланови ексклузивног финансијског клуба штите сопствене интересе користећи добре изговоре и „државне” паре.

Ова криза суочава свет и са суштинским проблемима, нелогичностима и противречностима финансијског система. Узрок хаоса је само на површини у вези са кредитима који су у САД одобравани кредитно неспособним дужницама – да финансијски сектор своју грамзивост није демонстрирао на том сегменту тржишта, учинио би то на неком другом. Криза би се другачије звала, али би њене размере вероватно биле исте. У „срцу финансијске таме” скривен је још један системски проблем.

Финансијски сектор би морао бити нераскидиво повезан с привредом, реалном економијом и збивањима у њој. Традиционално, финансијска индустрија омогућава тржишним актерима ефикасно пласирање или прибављање новца и капитала, као и разумну заштиту и осигурање од бројних финансијских ризика и тржишних ћуди – каматних, курсних, ценовних итд. На таквим основама је развијено суптилно тржиште различитих вредносних папира и инструмената. Модерне финансије су тај посао обавиле веома добро и инвентивно.

Историја финансија бележи и периоде великих грешака, када се заборављају поуке прошлости и претходних криза. Не тако давно, огромне суме новца су бесмислено улагане у акције безвредних интернет компанија, у државне вредносне папире

Јељцинове Русије, у латиноамеричке вредносне папире итд. Циклуси недаћа се по правилу покрећу када финансијски сектор умисли да је он кључни стваралац вредности, а привреда само његов привезак. Финансије се одвајају од реалне економије и здравог разума, почињу да живе у паралелној стварности верујући сопственим митовима и тако постају нека врста казина на броду лудака.

Финансијски актери се упуштају у спекулације без мере, и при томе заборављају своје основне функције. Велики делови тржишта, сасвим буквално, функционишу на сличним принципима као и спортске кладионице. Опорезивање спекулативних трансакција је стара идеја и неопходна мера, али је финансијски лоби и сувише јак да би тако нешто дозволио.

Логика спекулација је увек краткорочна, па се и на свет гледа из таквог угла. Привреда је под притиском да се непрестано уклапа у краткорочне циљеве финансијског сектора. Најтраженији менаџери данас нису технолошки стратези, већ прагматични тркачи на кратке стазе. Они ће у најкраћем року повећати вредност акција компанија којима управљају и тако се умилити финансијском тржишту. Та врста вештине пречесто кокетира са хохштаплерајем и креће се по танкој ивици преваре.

Глобализација и тријумф неолибералне идеологије додатно подстичу ове малигне процесе. Огроман број инвестиционих фондова који оперишу на светском тржишту, регистровани су у државама у којима нема озбиљне финансијске регулативе и контроле. Неолиберална доктрина охрабрује пасивност држава и олакшава ескалацију проблема. Финансијски систем је све сложенији, а надзор над њим све слабији.

Данас су сви таоци финансијског капитала, а само је он слободан да чини што му је воља. Овакву моћ банкарски систем црпи из своје везе са централном банком од које увек може позајмити средства када дође у проблем са ликвидношћу. Механизам који је креиран за испомоћ банкама у кратким и пролазним кризама ликвидности, данас се деформише и злоупотребљава. Све чешће, централне банке пружају заштиту и оним финансијским институцијама које су несолвентне и које би морале ићи у стечај. Финансијском сектору је тако системски допуштено да прави катастрофалне грешке и да своје губитке преноси на државу. Оваквом заштитом банке и друге финансијске институције су охрабрене да своју лошу спекулативну праксу наставе и даље, уживајући у некој врсти социјалистичке оазе. За све остале, којима најчешће нико не прискаче у помоћ, важе сурова правила тржишне џунгле.

Пише: Небојша Катић
уторак, 25 март 2008 22:56

Сви ови феномени су видљиви и у Србији. Финансијски систем је у недопустивој мери скројен према интересима финансијског сектора. Такве привилегије, међутим, не чине систем стабилнијим, већ га охрабрују и стимулишу на ризичну пословну политику и морални хазард. Банке могу бити сигурне да ће се, у случају озбиљне кризе, држава понашати слично као и FED. Техника ће бити другачија, али ће логика спасавања банака бити иста. Држава ће на себе преузети потраживања која банке не буду могле да наплате од својих дужника и тако ће се губици пренети на државу. Операција ће бити финансирана ино задуживањем државе и спроведена под изговором заштите стабилности система. У том смислу „Србија је свет”.

Небојша Катић

[објављено: 25/03/2008, Политика]